

بررسی واژگان پایه در متن‌های داستانی و شعرهای مجله «رشد نوآموز»

سید بهنام علوی مقدم^{۱*}، معصومه خیرآبادی^۲

۱. دانشیار زبان‌شناسی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران
۲. کارشناس ارشد آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

پذیرش: ۹۲/۵/۱

دریافت: ۹۱/۱۱/۱۱

چکیده

فصلنامه
جستارهای زبانی
ش. ۲ (پیاپی ۱۸)،
تیرماه ۱۳۹۳،
صص ۱۶۰-۱۳۹

مخاطب‌شناسی در آفرینش آثار ادبی، آموزشی و کمک‌آموزشی از اهمیت بسزایی برخوردار است و این موضوع به هنگام نگارش متون ویژه کودکان اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. متخصصان ادبیات و آموزش کودکان و نوجوانان به این موضوع واقف هستند که کاربرد واژگان و ساختارهای دشوار در متن، آموزش را مختل کرده و احساس لذت خواندن را در کودکان از بین می‌برد. بنابراین در نگارش متون آموزشی و کمک‌آموزشی توجه به گروه سنی مخاطبان برای استفاده از واژگان پایه، یعنی واژگانی که بیشتر افراد در یک گروه سنی آن‌ها را فهمیده و به کارمی برند، اهمیت زیادی دارد. در این تحقیق، با در نظر گرفتن طرح واژگان پایه از نعمت‌زاده و همکاران (۱۳۹۰)، میزان کاربرد این واژگان در ۲۰ اثر (۱۰ داستان و ۱۰ شعر) منتخب از مجله «رشد نوآموز» سال ۱۳۹۰ را بررسی کردہ‌ایم. نتایج این تحقیق در نگارش و نیز بازبینی آثار ویژه کودکان مقطع ابتدایی کاربرد دارد. هدف از انجام چنین تحقیقاتی، شناسایی واژگانی است که کودکان ایرانی در تمام نقاط کشور آن‌ها را می‌فهمند تا هنگام تهیه محتواهای آموزشی از واژگان نامفهوم و دشوار استفاده نشود.

واژگان کلیدی: واژگان پایه، رشد نوآموز، ادبیات کودک و نوجوان، متن‌های کودکانه، محتواهای آموزشی.

۱. مقدمه

گزینش واژگان و ایجاد ساختارهای مناسب توسط نویسندها، در برقراری ارتباط مؤثر با مخاطبان نقش قابل توجهی دارد. کاربرد واژگان نامنوس و دشوار در متن، نه تنها ارتباط را مختلف می‌کند، بلکه ممکن است اشتیاق خواندن را هم سلب کند. این موضوع به هنگام نگارش متون ویژه کودکان که از دایره واژگانی محدودتری برخوردار هستند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. اگرچه به دلایل همچون تفاوت‌های شناختی و فرهنگی نمی‌توان انتظار داشت که همه کودکان از دایره واژگانی ثابتی برخوردار باشند، اما همواره تعدادی واژه وجود دارد که برای کودکان در یک گروه سنی، مأнос و از نظر معنایی قابل فهم هستند. به این تعداد واژه، اصطلاح «واژگان پایه» اطلاق و استفاده از آن‌ها در متون کودکانه توصیه می‌شود.

در این تحقیق درصدیم از طریق مقایسه واژگان پایه معرفی شده توسط نعمت‌زاده و همکاران (۱۳۹۰) با داستان‌ها و شعرهای مجله رشد نوآموز، میزان کاربرد آن‌ها را در این متون بررسی کنیم. مجله رشد نوآموز، ماهنامه‌ای است که با هدف افزایش اطلاعات عمومی و تقویت مهارت خواندن، ویژه دانش‌آموزان مقاطع دوم و سوم ابتدایی منتشر می‌شود. از آنجا که مخاطبان مجلات رشد را تمامی کودکان و نوجوانان ایرانی با ویژگی‌های متفاوت شناختی، اعم از روستایی و شهری، فارسی‌زبان و غیر فارسی‌زبان و... تشکیل می‌دهند، ضرورت دارد هنگام گزینش واژگان به مواردی مانند سن، میزان برخورداری از امکانات و تفاوت‌های فرهنگی نیز توجه شود. به نظر می‌رسد در نگارش متون داستانی و اشعار این مجله، گاهی از واژه‌های دشوار استفاده می‌شود. مطالعه واژگان رشد نوآموز در یک بافت آموزشی، می‌تواند به پدیدآوردن آثار برای ایجاد ارتباط مؤثر با مخاطبان کمک کند. بنابراین، به منظور بررسی این پرسش که در نگارش متون مجله رشد نوآموز تا چه اندازه از واژگان نامنوس و قابل فهم استفاده می‌شود، تعدادی از شعرها و داستان‌های نویسندها مختلف را انتخاب کرده و به روش توصیفی از نظر کاربرد واژگان پایه بررسی کرده‌ایم.

۲. پیشینه تحقیق

در زبان‌شناسی کاربردی و آموزش زبان، کاربرد ساختارها و واژگان مناسب از اهمیت زیادی برخوردار است. در ادبیات کودک و نوجوان از ساختارهای ساده و قابل فهم استفاده می‌شود.

مفهوم واژگان پایه نیز همواره توسط کارشناسان آموزشی مورد توجه بوده و تحقيقيات زیادی روی واژگان پرکاربرد زبان‌های مختلف انجام شده که نتیجه آن‌ها ارائه فهرست‌های واژگان بوده است. اولین تلاش‌های منظم برای شناسایی واژگان پایه، در زبان انگلیسی به سال ۱۹۰۴ م.، در زبان فرانسه به سال ۱۹۲۶ م. و در زبان آلمانی به سال ۱۸۹۷ م. باز می‌گردد. کتاب نصاب *اصبیان نیز* در قالب شعر توسط ابونصر فراهی بجستانی در قرن هفتم، برای یادگیری واژگان زبان عربی به نگارش در آمده است (نعمتزاده و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۱).

از صاحبنظرانی که در حوزه واژگان پایه زبان انگلیسی به مطالعه پرداخته‌اند، می‌توان از وست^۱ (1953)، کارتز^۲ (1987)، کارتز و مک‌کارتی^۳ (1988)، اسمیت و مک‌کارتی^۴ (1997) و اسمیت^۵ (2000) نام برد. لی^۶ (2001) نیز در تحقیقی که براساس «پیکره واژگان ملی انگلیسی» انجام داده، به مقایسه توزیع واژگان پایه در گفتن و نوشتگان به زبان انگلیسی از صاحبنظرانی که یکی از معروف‌ترین فهرست‌های واژگان پایه در زبان انگلیسی در تمامی طبقات اجتماعی گردآوری شده است. به اعتقاد مک‌کارتی^۷ زبان‌آموزانی که به داشت واژگان پایه مجهر باشند، لوازم کافی برای برقراری ارتباط در هر موقعیتی را دارند (MC) (Carthy, 1990: 49). استابر^۸ هم واژگان پایه را مجموعه لغاتی در نظر می‌گیرد که تمامی گویشوران بومی به آن‌ها تسلط دارند و بدون دانستن آن‌ها نمی‌توانند با یکدیگر ارتباط موفقی برقرار کنند (Stubbs, 2002: 41).

در بیشتر این مطالعات، مبنای تعیین واژگان پایه «بسامد»^۹ بوده است؛ به عنوان مثال هیوز^{۱۰} (2000) در نگارش فهرست واژگان پایه، بسامد را به عنوان عامل و عنصر اصلی مورد نظر قرار داده است. به اعتقاد پلاگ^{۱۱}، واژگان پربسامد آسان‌تر به خاطر سپرده شده و دسترسی به آن‌ها سریع‌تر اتفاق می‌افتد (Plug, 2003: 49). آرونوف و فودمن^{۱۲} نیز با این استدلال که واژگان پربسامد به هنگام استفاده، سریع‌تر بازیابی می‌شوند، نظر پلاگ را تأیید می‌کنند (Aronoff & Fudeman, 2005: 225). مطالعات روان‌شناختی زبان قادر به اثبات این فرضیه هستند که به هنگام سخن گفتن، پربسامدترین واژه‌ها سریع‌تر به ذهن خطور می‌کنند.

همچنین تحقیقات قابل توجهی با موضوع کاربرد واژگان پایه زبان فارسی در ادبیات کودک و نوجوان و برنامه‌ریزی درسی انجام شده است. اولین تحقیق درباره واژگان پایه زبان فارسی توسط فریدون بدره‌ای (۱۳۵۰) انجام شده که توسط فرهنگستان زبان ایران در سال ۹۸۷۶ش. به صورت کتاب منتشر شده است. در این تحقیق، از بین ۹۸۷۶ واژه مورد مطالعه، ۷۷۵ واژه، به عنوان واژگان پایه معرفی شده‌اند.

از دیگر تحقیقات انجام‌شده درباره این موضوع می‌توان به طرح تحقیقی این (۱۳۵۷) اشاره کرد که با تحلیل گفتار و نوشتار کودکان ایرانی در گروه‌های سنی ۶ تا ۱۲ ساله، حدود چهار میلیون واژه را به عنوان جامعه آماری مورد بررسی قرار داده است. همچنین صفارپور (۱۳۷۰) واژگان استفاده‌شده در کتاب‌های درسی پایه‌های اول تا پنجم دبستان و نهضت سوادآموزی را به تفکیک پایه تحصیلی و ماده درسی، بررسی و فهرست واژگانی ۲۶ کلمه‌ای را بررسی و فهرست الفبایی از آن‌ها ارائه کرده است. ضرغامیان (۱۳۷۱) نیز در زمینه واژگان پایه، تحقیقی انجام داده و مجموعه‌ای از واژگان خوانداری کودکان ایرانی دههٔ شصت را بررسی کرده است. این واژه‌ها از ۸۷ عنوان کتاب و ۹ عنوان مقاله و قصهٔ منتشرشده در مجلات کودکان گروه‌های سنی «ب» و «ج» گردآوری شده است. وی دو فهرست الفبایی و بسامدی از ۱۳۰۳۹ مدخل واژگانی ارائه نموده است. صفرزاده (۱۳۷۶) در تحقیقی دیگر، گفت‌وگوهای دانش‌آموزان دبستانی پایه‌های سوم تا پنجم را ضبط و تحلیل کرده است. وی با استفاده از نرم‌افزار تحلیلگر متن، با شمارش تک‌تک کلمات موجود در متن، میزان کاربرد هر واژه را در دختران و پسران (به تفکیک جنسیت) مشخص کرده است. در این تحقیق که بر واژگان پایه گفتاری متمرکز بوده، فهرستی از واژگان پربسامد و نامکرر ارائه شده است.

فکری (۱۳۸۳) به شناسایی و تحلیل واژگان نوشتاری کودکان دبستانی ایران پرداخته و با بررسی نامه‌های ارسالی کودکان دبستانی سراسر کشور به دفتر مجلات «رشد نوآموز^۱» و «رشد دانش‌آموز^۲» در سال‌های تحصیلی ۸۱-۸۰، ۸۰-۸۱ و ۸۱-۸۰ واژه و ۴۷۵۴ واژه غیر تکراری را استخراج کرده است. حاصل این تحقیق، یک جدول الفبایی شامل ۵۶۰۸۶ واژه، یک جدول بسامدی شامل ۴۷۵۴ واژه و یک جدول واژگان پایه شامل ۷۶۱ واژه پایه بوده است. طبیعی (۱۳۸۲) برای شناسایی واژگان پایه، از دستاوردهای معناشناسی و رده‌شناسی زبان بهره گرفته و الگویی را ارائه کرده که در آن کوشیده است ضمن برطرف کردن مشکلات

فهرست‌های پیشین، به دو هدف دیگر نیز دست یابد که عبارت‌اند از: قابلیت به‌کارگیری الگو در سراسر کشور و تسهیل کاربرد آن و همچنین سهولت طبقه‌بندی و امكان بازنگری داده‌ها. برای این منظور در مرحله اول، پایه تحصیلی؛ مرحله دوم، منبع واژگان؛ مرحله سوم، نوع واژگان؛ مرحله چهارم، حالت دستوری و مرحله پنجم، حوزه معنایی واژه را تعیین کرده است. سیمی (۱۳۸۷) هم در تحقیقی که درباره کتاب‌های کودکانه انجام داده، داستان‌های متعلق به گروه‌های سنی «الف» و «الف و ب» را از سال ۱۳۰۰، به لحاظ دامنه واژگانی تحلیل کرده و بر مبنای دیدگاه ساختگرایی و کاربردگرایی، سبک کتاب‌های نوشته‌شده برای کودکان در دو گروه ذکر شده را بررسی نموده است.

اما از میان تحقیقات ذکر شده، طرح تحقیقی نعمتزاده و همکاران (۱۳۸۰الف؛ ۱۳۸۴ب و ج) گستره وسیع‌تری را دربرمی‌گیرد؛ به‌طوری‌که از مدارس سراسر ایران، حتی مناطق روستایی و عشايري و محروم نیز نمونه‌گیری انجام شده است. در این تحقیق، برای گردآوری داده‌ها از دو روش استفاده شده است؛ روش اول شامل نظرخواهی از بزرگترها درباره کلماتی که بچه‌ها به کار می‌برند و روش دوم زیر نظر گرفتن بچه‌ها برای داشتن اینکه چه کلماتی را به‌کار می‌برند، بوده است. برای این کار از سه آزمون استفاده شده است؛ یکی مشتمل بر ۵۰۰۰ واژه برای معلمان دوره ابتدایی که درباره اسم‌ها، افعال و صفات‌هایی که دانش‌آموzan به‌کار می‌برند، نظرخواهی شود. دو آزمون دیگر هم به صورت گفتاری و نوشتاری برای دانش‌آموzan طراحی شده است. بیست هزار دانش‌آموز به دو آزمون تولیدی و ادراکی و ۷۵۰ معلم مقطع ابتدایی همان مدارس نیز به آزمون واژگانی معلمان پاسخ دادند. پربسامدترین واژه‌ها، استخراج شده و براساس محدوده معنایی مقوله‌بندی شده‌اند. با این استدلال که تولید از درک مهمتر است، دادگان واژگانی تولیدی از دادگان واژگانی ادراکی، مهمتر و دادگان واژگانی معلمان به واقعیت نزدیکتر در نظر گرفته شده‌اند. تولید و کاربرد یک واژه، علاوه بر درک، توانایی استفاده و کاربرد آن در موقعیت‌های کلامی گوناگون را نیز نشان می‌دهد. واژگان تولیدی نه تنها از واژگان ادراکی، بلکه از یافته‌های واژگانی معلمان نیز به واقعیت نزدیکتر در نظر گرفته می‌شوند چرا که واژگان معلمان، نظر و قضایت معلمان را درباره دانش واژگانی دانش‌آموزانشان، براساس شم و استنباط شخصی نشان می‌دهد. واژه‌هایی به عنوان واژگان پایه زبان‌فارسی دانش‌آموzan ایرانی در دوره ابتدایی معرفی شدند

که در هر سه نوع یافته واژگانی تولیدی، ادراکی و معلمان، تأیید شده بودند. سرانجام با توجه به هدف این تحقیق، واژگان پایه فارسی دانشآموزان ابتدایی ایران در پنج پایه به تفکیک، استخراج و ارائه شد. این واژه‌ها برای پایه اول ۱۳۷ واژه، پایه دوم ۲۳۸ واژه، پایه سوم ۲۸۷ واژه، پایه چهارم ۴۲۵ واژه و در پایه پنجم ۴۹۷ واژه بوده است. این واژگان به چهار شکل و در قالب چهار نوع جدول «الفبایی مرجع»، «بسامدی مرجع»، «موضوعی» و «پلکانی» ارائه شده است (نعمتزاده و همکاران، ۱۳۹۰).

نعمتزاده و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیق دیگری میزان درک کودکان ۳ تا ۶ ساله از بندهای موصولی زبان فارسی را بررسی کرده‌اند. مقدمی و ایرجی (۱۳۹۲) نیز به بررسی میزان فهم کودکان از نقش‌های معنایی کمیت‌نمای جهانی «هر» پرداخته‌اند که نشان‌دهنده اهمیت استفاده از ساختارهای قابل فهم در متونی است که مخاطبان آن را کودکان و نوجوانان تشکیل می‌دهند. از آنجا که موضوع این تحقیق بررسی واژگان است، به مقولات ساختاری پرداخته نمی‌شود.

۳. اصول نظری

در این تحقیق پیکره واژگان معرفی شده توسعه نعمتزاده و همکاران، به عنوان مبنای مقایسه مورد توجه قرار گرفته است. اجرای «طرح واژگان پایه» در قالب یک طرح ملی از سال ۱۳۸۰ آغاز و نتایج آن در سال ۱۳۹۰ منتشر شد. به دلیل اینکه طرح یادشده، گسترده‌ترین تحقیقی است که تاکنون روی واژگان پایه زبان فارسی انجام شده، پیکره واژگان به دست آمده از آن نیز به عنوان معیار استناد قرار گرفته است. متولی طرح واژگان پایه، وزارت آموزش و پژوهش می‌باشد که مسئول انتشار مجله رشد نوآموز نیز هست، بنابراین از طریق مقایسه واژگان به کاررفته در متون تولیدشده با فهرست واژگان پایه، میزان به کارگیری یافته‌های پژوهش نعمتزاده و همکاران در تولید متون کمک‌آموزشی مشخص می‌شود.

بررسی واژگان پایه با هدف به کارگیری واژگان پرسامد در متون آموزشی کاربرد دارد و به ارائه فهرست‌های واژگان منجر می‌شود. با این وجود فهرست‌های واژگان پایه با فهرست‌های ارائه شده در فرهنگ‌های لغات تفاوت‌هایی دارند و برای تمایز کردن واژگان «پایه»^{۱۶} از واژگان «حاشیه‌ای»^{۱۷}، ویژگی‌هایی در نظر گرفته می‌شود که مهم‌ترین آن‌ها،

بسامد بالا است. معمولاً برای تعیین بسامد واژگان، از روش‌های آماری دقیق استفاده می‌شود و پیکره واژگان گسترده‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد. قابلیت کاربرد در تمامی محیط‌ها، تنوع بیشتر و در برداشتن مقولات دستوری متفاوت، از ویژگی‌های دیگری هستند که واژگان پایه را مشخص می‌کنند. در مقابل، واژگان حاشیه‌ای دارای بسامد پایین‌تر، قابلیت کاربرد در محیط‌های محدود و تنوع کمتر هستند و بیشتر به مقوله اسم تعلق دارند. فهرست ارائه شده توسط ماروین و همکاران^{۱۸} (۱۹۹۴)، یکی از نمونه‌هایی است که مجموعه لغات پربسامد کودکان پیش‌دبستانی انگلیسی‌زبان (متشكل از ۳۳۳ واژه) را ارائه می‌کند. این فهرست به ترتیب حروف الفبا مرتب شده و عبارت است از:

About, after, again, ah, all, almost, already, also, am, an, and, another, ant, any, are aren't, around, as, at, away, baby, back, bad, ball, bathroom, be, bean, because, bed, before, begin, bet, better, big, bird, birds, bite, black, blue, both, box, boy, bogs, but, buy, by, bye, call, came, can, can't, candy, car, catch, cause, chair, come, comes, cookie, corn, could, couldn't, cup, cut, day, did, didn't, different, do, doctor, does, doesn't, dog, doing, don't, done, door, down, drink, duck, eat, eating, else, even, everybody, everything, face, fall, find, finger, fire, first, five, fixed, fly, foot, for, found, from, get, gets, getting, girl, girls, give, go, goes, going, gonna, good, great, green, guys, had, hair, hand, hands, has, have, haven't, he he's, head, hear, hello, help, her, here, here's, hi, high, hill, him, his, hold, home, horse, hot, house, how, huh, hum, I, I'll, I'm, if, in, inside, is, isn't, it, it's, juice, jump, jumped, jumping, just, kind, know, last, leaves, let, let's, lift, like, little, long, look, looking, lot, lunch, made, make, man, many, may, maybe, me, mean, messy, middle, mine, mom, mommy, more, most, move, much, must, my, myself, name, named, need, never, new, next, nice, no, not, of, off, oh, ok, old, on, one, only, open, or, other, our, ours, out, over, paint, people, pet name, pick, piece, play, please, push, put, ready, really, read, remember, ride, right, room, run, said, same, saw, say, see, she, she's, show, shut, side, sit, so, some, somebody, someone, something, sometimes, somewhere, still, stop, stuff, swing, tape, tell, than, that, that's, the, their, them, then, there, there's, these, they, they'll, they're, thing, things, this, those, three, threw, through, time, to, today, together, too, top, toys, trees, try, trying, turn, turtles, two, up, us, use, used, very, wait, want, wanted, was, wasn't, watch, water, way, we, we'll, we're, well, went, were, what, what's, when, where, where's, which, while, who, whole, why, will, with, won't, would, ya, yes, yet, you, you'll, you're, your, yours, um.

۴. روش تحقیق

این تحقیق به شیوه توصیفی- تطبیقی انجام شده است. جامعه آماری را واژگانی تشکیل می‌دهد که آن‌ها را به روش تصادفی نظاممند از بیست متن متعلق به مجله رشد نوآموز گردآوری نموده‌ایم. واژه‌های ذکر شده را با فهرست واژگان پایه نعمت‌زاره تطبیق داده و میزان به کارگیری واژگان پایه در آن‌ها را مشخص کرده‌ایم. در جدول ۱ مشخصات داستان‌های مورد بررسی و در جدول ۲ مشخصات شعرهای مورد مطالعه را نشان داده‌ایم:

جدول ۱ داستان‌های مورد مطالعه در تحقیق

عنوان	نویسنده	شماره مجله
نقل‌های رنگی	بهاره نیکخواه آزاد	۲۲۸
حاله پیره و خاله پیرتره	طاهره ابید	۲۳۹
من همیشه هستم	سوسن طاق‌دیس	۲۴۰
آرزوی لاکپشت	مزگان کلهر	۲۴۰
ننه سرما و ننه صحرا	طاهره ابید	۲۴۱
رنگین‌کمان می‌آید	سرور کتبی	۲۴۲
چکمه‌ها	افسانه موسوی گرمارودی	۲۴۲
آقای دیوار	سرور کتبی	۲۴۳
چاله بیکار	طاهره ابید	۲۴۴
هاجستم، واجستم	جعفر تو زنده جانی	۲۴۵

جدول ۲ شعرهای مورد مطالعه در تحقیق

عنوان	شاعر	شماره مجله
غول	افسانه شعبان‌نژاد	۲۲۸
پول نان	اسدالله اسحاقی	۲۲۹
ندزی	طیبیه شامانی	۲۴۰
مثل بال یک فرشته	مریم هاشم‌پور	۲۴۰
کلاғه	افسانه شعبان‌نژاد	۲۴۱

ادامه جدول ۲

عنوان	شاعر	شماره مجله
بین دو دریای آبی	ناصر کشاورز	۲۴۲
مرغ حنایی	کبری بابایی	۲۴۳
سرسره بازی	افسانه شعبان نژاد	۲۴۳
باد خانه‌ای نداشت	افسانه شعبان نژاد	۲۴۴
پیتزا کنجشک	ناصر کشاورز	۲۴۵

۵. بحث و بررسی

در مجموع، ۵۴۳ واژه از داستان‌ها و شعرهای مورد مطالعه را استخراج کردہ‌ایم که آن‌ها را در جدول ۳ نشان داده‌ایم:

جدول ۳ واژه‌های استخراج شده از متن‌های مورد مطالعه

الف
آب*, آبی*, آتش*, آجیل، آخ، آچجان، آخر، آدم*, آرام، آرزو، آسمان*, آفتاب*, آقابزرگ، آمدن، آن، آن‌ور، آوردن، آهسته، انگار، آینه*، ابر، اتفاق، اتفاق، احاق، ادب، از، ازبس، اسفند، اشک، اصل، الاغ، افتادن، اگر، اما، امسال، الان، انبار، انجیر، انداختن، اول، ای کاش، ایران، ایستاندن، این‌ور، الکی، این، او.
ب
با، بایا، باد، بادام، باران، باریدن، باز، بازار، بازی، باشد، باشکوه، باگبان، باچه، بافت، بالا، بالاخره، بامزه، باید، بچه، بخشیدن، بدجوری، برا، برآوردن، برداشت، بردن، برف، برگ، بز، بزرگ، بستن، بستنی، بعد، بغل، بقیه، بلد، بلند، بله، بند (کفش)*، بو، بوته، بودن، بوسیدن، به، بی‌حواله، بی‌دل و دماغ، بیچاره، بیرون، بیکار، بند آمدن، بین.
پ
پا، پایپیونی، پادشاه، پرچم، پارچه، پرانتن، پاره، پاشیدن، پایه (میز)، پایین، پایین، پخش کردن، پر، پرت، پرنده، پوشاندن، پریدن، پس، پسته، پسر، پشت، پلو، پرسیدن، پوشیدن، پول، پونز، پیاره‌شدن، پیتزا، پیچیدن، پیدا، پیر، پیش.

ت	تا، تاپستان، تاریکی، تازه، تپی، ترسیدن، تشریف، تشک، تشکچه، تشکر، تشنه*، تصدق، تعجب، تق، تکان، تکه، تکیه، تگرگ، تلوتلو، تلویزیون*، تمرین، تند، ترمن، تنہ، تنها، تو، تو (ی)، توافستن، توب.*
ج	جا، جاگداشتن، جان، جدید، جلو، جمع، جمله، جوراب*، جوراجور، جوی.
چ	چارقد، چاره، چاله، چانه، چپ، چتر، چرا، چراغ*، چرخیدن، چشم*، چشمہ، چکمه، چکیدن، چلاق، چند، چوب*، چوبلباسی، چون، چه حیف، چه قدر، چی، چیدن، چیز.
ح	حال، حالا، حتاً، حتى، حرص، حرف زدن*، حس، حسابی، حلزون، حنایی، حوصله، حوض.
خ	خاک*، خاکانداز، خاکستر، خاله، خانمزرگ، خانواده، خانه*، خبر، خراب، خرد، خرگوش*، خسته، خشک، خشکاندن، خم، خیازه، خندیدن، خوابیدن، خواستن، خواندن*، خواهر*، خوب*، خود، خوراکی، خوردن*، خوش، خوش (آمدن)، خوشبخت، خوشحالی، خیابان*، خیس، خار، خیلی.
د	داد، دادن، داشتن، داغ، داماد، دانستن، دانه*، دختر*، در*، دراز، درخت*، درخشیدن، درد، دررفتن، درست*، درسته، دریا*، دست*، دستکش، دشت، دفعه، دکتر*، دکمه، دکه، دل، دم*، دنبال، دندانقروه، دنیا، دو، دوا، دواندن، دوباره، دوچرخه*، دوختن، دود*، دوبل، دور*، دور و بی، دویden، دهان*، دیدن*، دیروز، دیگر، دیوار.*
ر	را، راحت، راضی، راه*، رساندن، رسیدن، رعدوبرق، رفتن*، رنگ، رنگینکمان، رو، رود، رودخانه، روز*، روزنامه، روزنامهفروشی، روییدن، ریختن، ریز، ریشه.
ز	زان، زبان*، زخم، زدن، زمین*، زن*، زندان، زود، زور، زیبا، زیر.
س	سال، سایه، سبد، سبز*، سپردن، سخت، سر*، سرد، سرعت، سرک، سفر، سلام کردن، سنگین، سوتسوتی، سوختن، سوراخ، سوزن*، سوهان، سیاه*، سیر، سیراب، سینی.
ش	شاخ، شاخه، شاد، شالگردن، شام، شب*، شبیه، شتر، شدن، شرط، شرمده، شروع، شستن، شکستن، شکم، شیدن، شوت، شور (زدن)، شیر، شیرینی.*
ص	صف، صبح*، صبی، صدا، صف، صورت.*

ط / ظ	
	طرف، ظهر.
ع	
	عاشق، عاشورا، عالم، عجیب، عروس*، عروسی، عسلی، عصا، عصازنان، عصبانی، عکس*، عوض.
غ	
	غروب، غریدن، غم، غول، غیب.
ف	
	فارار، فردا، فرش*، فرشته، فرمودن، فروختن، فریاد، فشار، فقط، فکر، فوت، فهمیدن، فیروزه‌ای.
ق	
	قابین، قاطی‌پاتی، قالپاق، قایم، قبول، قد، قرار، قربان، قرص، قرم، قشیگ، قصر، قل خوردن، قول، قیمه.
ک	
	کارکردن*، کاش، کجا، کدام، کردن، کسی، کشان‌کشان، کشاندن، کشیدن، کف، کفش*، کل، کلاع*، کلافه، کم*، کمان، کمد، کمر، کمرنگ، کمک، کنار، کنجد، کوچک*، کوچه*، کودک، کوه*، که، کهنه، کی.
گ	
	گاو*، گذاشت، گذشن، گربه*، گرد، گرسنه، گرفتن، گرم، گرما، گره، گریه*، گشتن، گفتن، گلدان، گمشدن، گنده، گوشه، گون.
ل	
	لایه‌لا، لاغر، لاکپشت، لانه، لب، لبخند، لرزیدن، لطیف، لغزیدن، لک، له، لیز خوردن.
م	
	مادر*، ماشین*، مال، مالیدن، مامان، ماندن، مانده، مانند، ماهی*، مثل، محکم، مداد*، مدت، مرد*، مرغ*، مطمئن، معطل، ملکه، من، منتظر، موج، مورچه*، مهربان، مهمان*، میز*، میمون، میوه*، میوه‌دار.
ن	
	نارگیل، ناف، ناگهان، نان*، نجات، نخ*، نذری، نرم، نشان‌دادن، نشستن، نفس، نقره، نقشه، نقل، نگاه کردن*، نگه، نمکدان*، ننه سرما، ننه صحراء، نور*، نوشتن*، نوک، نی.
ه	
	هدر، هرجی، هم، همان، همه، همیشه، همین، هنوز، هوس، هیئت، هیچ وقت، هیچی.
و	
	وانت، ورپریده، وسط، وقت، وقتی، ول.
ی	
	یاد، یخچال*، یک، یکدفعه، یکی‌یکی.

همان‌گونه که می‌بینید، ۱۱۴ واژه از متن‌های مورد مطالعه، با واژگان پایه سطح سوم نعمت‌زاده و همکاران (۱۳۸۷ و ۱۳۸۴) تطبیق داشته است. از بین واژه‌های مطابق با فهرست واژگان پایه مورد نظر نعمت‌زاده و همکاران، ۸۰ واژه در قالب دستوری اسم، ۱۷ واژه در قالب فعل (صورت مصدری) و ۱۶ واژه نیز به صورت صفت استفاده شده‌است. در نمودار ۱ میزان وقوع واژگان پایه را در هریک از مقوله‌های دستوری نشان داده‌ایم:

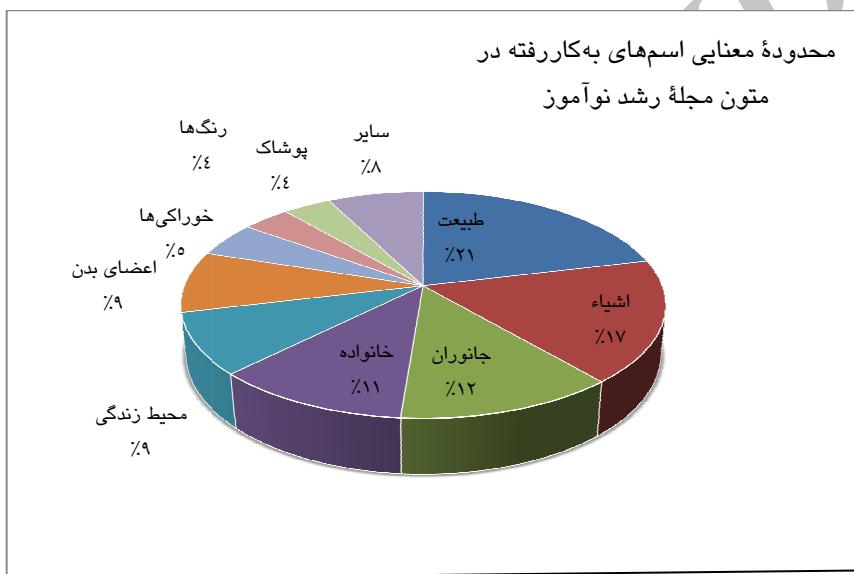
نمودار ۱ میزان وقوع واژگان پایه در مقوله‌های دستوری مختلف

اسمها که بخش عده این واژگان را تشکیل می‌دهند، در محدوده‌های معنایی مختلفی قرار دارند. در جدول ۴ فهرست این واژگان را در محدوده‌های معنایی نشان داده‌ایم:

جدول ۴ فهرست واژگان پایه متن‌های مورد بررسی در محدوده‌های معنایی متفاوت

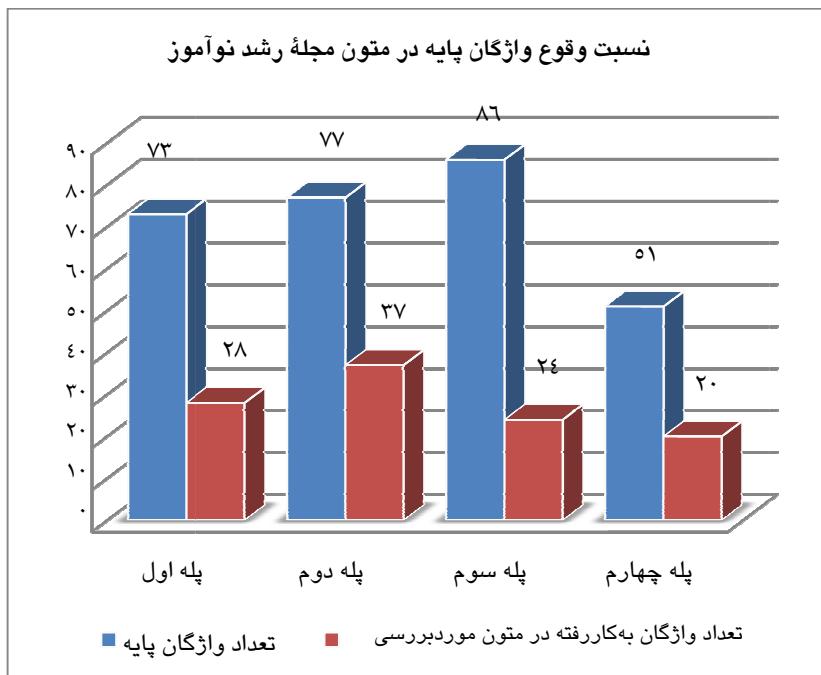
واژگان															محدوده معنایی														
		طبیعت (۱۷)																											
اشیاء (۱۴)																													
جانوران (۱۰)																													
خانواده (۹)																													
خانه/محیط زندگی (۷)																													
اعضای بدن (۷)																													
خوراکی‌ها (۴)																													
رنگها (۳)																													
پوشش (۳)																													
سایر (۶)																													

همان‌گونه که در جدول ۴ نشان داده‌ایم، از ۷۴ اسم به‌کاررفته در متون مورد مطالعه بهترتبی، ۱۷ اسم در محدوده معنایی طبیعت قرار دارد، ۱۶ اسم به اشیاء تعلق دارد، ۱۰ اسم برای نامیدن پرندگان، ۹ اسم برای نامیدن اعضای خانواده، ۷ اسم برای نامیدن محیط زندگی، ۷ اسم برای نامیدن اعضای بدن، ۴ اسم برای خوراکی‌ها، ۳ اسم برای رنگ‌ها و ۳ اسم برای اشاره به پوشاش به‌کاررفته‌اند. در نمودار ۲ این نسبت را نشان داده‌ایم:

نعمتزاده و همکاران واژه را به عنوان واژگان پایه مقطع سوم ابتدایی در چهار پله، بهترتبی از آسان به دشوار و با در نظر گرفتن بسامد معرفی کردند که پله اول شامل ۷۳ واژه و پله‌های دوم تا چهارم بهترتبی شامل ۷۷، ۸۶ و ۵۱ واژه هستند. (همو، ۱۳۹۰ و ۲۰۷، ۲۲۰ و ۲۸۷). در متون انتخاب شده از مجله رشد نوآموز ۱۱۱ واژه متعلق به این فهرست را مشاهده نمودیم که بهترتبی ۲۸ واژه به پله اول، ۳۷ واژه به پله دوم، ۲۴ واژه به پله سوم

و ۲۰ واژه به پله چهارم تعلق داشته‌اند. در نمودار ۳ این نسبت را نشان داده‌ایم:

نمودار ۳ نسبت وقوع واژگان پایه در متون مجله رشد نوآموز

به طوری‌که در نمودار ۳ نشان داده‌ایم، بیشترین میزان گزینش واژگان در داستان‌ها و شعرهای مورد مطالعه، با واژگان پایه در پله دوم هماهنگ بوده و انتخاب واژگان پله چهارم کمتر از سایر موارد است. $61/4$ درصد از واژگان پایه مورد نظر نعمت‌زاده و همکاران در متون مجله رشد نوآموز هم مورد استفاده قرار نگرفته که آمار قابل توجهی است.

۶. نتیجه‌گیری

طبق نتایج تحقیق، از ۵۴۳ واژه موجود در متن‌های مورد مطالعه، ۱۱۴ واژه با واژگان پایه

مورد نظر نعمتزاده و همکاران (۱۳۹۰) مطابقت دارد. ۷۰ درصد از این واژگان به مقوله دستوری اسم تعلق داشته‌اند، ۱۶ درصد فعل هم وجود دارد. از آنجا که وجود یک فعل در مقابل چندین صورت واژگانی دیگر (اسم، صفت و قید) برای تشکیل جمله کفايت می‌کند، طبیعی است که تعداد افعال، در مقایسه با اسم‌ها کمتر باشد. ۱۴ درصد از واژگان نیز به مقوله دستوری صفت تعلق داشته‌اند. در مجموع ۲۰/۹۹ درصد از واژگان به‌کاررفته در متن‌های داستانی و شعرهای مجله رشد نوآموز در فهرست واژگان پایه نعمتزاده و همکاران قرار داشته است. به عبارت دیگر، ۷۹/۱ درصد از واژگان مورد استفاده توسط نویسنده‌گان و شاعران مجله رشد نوآموز با واژگان پایه منطبق نبوده است. در عین حال از فهرست واژگان معرفی شده توسط نعمتزاده و همکاران، ۳۸/۶ درصد توسط نویسنده‌گان و شاعران برای نگارش متون داستانی و شعرهای مجله رشد نوآموز استفاده شده و ۶۱/۴ درصد از این فهرست واژگان مورد استفاده قرار نگرفته است. کاربرد واژگانی مانند «آقابزرگ» و «خانم‌بزرگ» به جای «پدربزرگ» و «مادربزرگ» که معادل آن‌ها در واژگان پایه وجوددارد یا استفاده از واژگان مهgorی مانند «اجاق»، «انبار»، «تشکچه»، «تصدق» و «چارقد» هم از مواردی است که در متن‌های مورد مطالعه جلب نظر می‌کند. به نظر می‌رسد درک بعضی واژگان مانند «اتفاق»، «باشکوه»، «خشکاندن»، «کشاندن» و «لغزیدن» نیز برای دانش‌آموزان کلاس‌های دوم و سوم ابتدایی تاحدودی دشوار باشد؛ از این‌رو لازم است در انتخاب واژگان دقت بیشتری شود.

اگرچه برای نگارش آثار کودک و نوجوان، نمی‌توان فهرستی از واژگان پایه را به صورت تجویزی ارائه کرد؛ اما مطالعاتی از این دست، محدوده اختیارات شاعر و نویسنده کودک و نوجوان را در استفاده از کلمات معرفی می‌کند. همچنین باید بین واژگان پایه گفتاری با واژگان پایه نوشتاری تمایز قابل شد؛ زیرا ممکن است بعضی کلمات در نوشته‌های کودکان پری‌سامد تلقی‌شوند، درحالی‌که در زندگی روزمره و گفتار آن‌ها بروز نداشته باشند و بر عکس. از طرف دیگر، تعدادی از واژگان در بعضی از مناطق جغرافیایی و فرهنگی (مثلًاً مناطق شهری) پرکاربرد هستند؛ حال آنکه ممکن است در سایر مناطق ناشناخته باشند. برای ایجاد هماهنگی در نگارش متون ادبی و آموزشی پیشنهاد می‌کنیم از طریق مطالعه فراگیر کتاب‌ها، مجلات و برنامه‌های تلویزیونی، پیکره واحدى از واژگان پایه، اعم از نوشتاری و

گفتاری در ادبیات کودکان و نوجوانان فارسی‌زبان ایجاد شده و به نویسندهای معرفی شود.

۷. پی‌نوشت‌ها

1. West
2. Carter
3. Carter and Mc Carthy
4. Schmitt and Mc Carthy
5. Schmitt
6. Lee, David Y. W.
7. british national corpus (BNC)
8. Mc Carthy
9. Stubb's
10. frequency
11. Hughes
12. Plag
13. Aronof and Fudeman

۱۴. ویژه کودکان پایه‌های دوم و سوم دبستان.

۱۵. ویژه کودکان پایه‌های چهارم و پنجم دبستان.

16. core vocabulary
17. fringe vocabulary
18. Marvin, C. A. Beukelman, D. R. Bilyeu,D

۸. منابع

- اینم، لیلی (۱۳۵۷). «فهرست پربسامدترین واژه‌های خردسالان (۶ تا ۱۳ سال)». *كميٽهه ملي پيکار جهانی با بيسواردي*.
- بدره‌ای، فریدون (۱۳۵۰). *پيشگفتار در واژه‌نامه بسامدی معيار العقول ابن‌سيينا*. با گردآوری محمد بدیع. تهران: فرهنگستان زبان ایران.
- سیفی، بهاره (۱۳۸۷). «بررسی دامنه واژگانی کتاب‌های کودک از سال ۱۳۰۰ تاکنون (گروه سنی الف و ب)». *كتاب ماه كورك و نوجوان*. ش ۱۲۸ و ۱۲۹. صص ۳۱-۴۲.
- صفارپور، عبدالرحمن (۱۳۷۰). «واژگان پایه کلاس‌های اول تا پنجم دبستان». *سازمان پژوهش و برنامه‌ريزي آموزشي*. دفتر انتشارات کمک‌آموزشی.
- صفرزاده، فرامرز (۱۳۷۶). *واژگان گفتاری کودکان دبستانی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

- دانشگاه علامه طباطبایی. تهران.
- ضرغامیان، مهدی (۱۳۷۱). واژگان خوانداری کودکان دبستانی ایران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان‌شناسی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. تهران.
 - طبیی، اکرم (۱۳۸۲). «شناسنامه‌ای برای واژه‌ها». نوآوری‌های آموزشی. ش. ۴. صص ۶۵-۸۰.
 - کشاورز، ناصر (۱۳۷۵). «چهربه‌چهربه: چرا کسی نمی‌گوید خورشیدآقا، خانم‌کلاگه؟ (مفهوم و مرز شعر کودک): گفت‌وگو با ناصر کشاورز». پژوهشنامه ادبیات کودک و نوجوان. ش. ۷. صص ۳۵-۴۲.
 - فکری، نادیا (۱۳۸۳). «بررسی و مقایسه پژوهش‌های مربوط به واژگان نوشتاری، گفتاری یا خوانداری کودکان دبستانی ایران از ابتدا تاکنون». مجله کتابداری و اطلاع‌رسانی. ش. ۲۷. صص ۵۴-۶۱.
 - محمدی رفیع، شایا (۱۳۸۵). «اهمیت واژگان پایه در شعر کودک». کتاب ماه کودک و نوجوان. ش. ۱۰۱-۱۰۳. صص ۱۷۵-۱۸۰.
 - مقدمی، نرگس و مریم ایرجی (۱۳۹۲). «بررسی توانش معنایی کودکان در سطح روابط معنایی بین‌گزاره‌ای حاوی کمیت‌نمای هر». مجله جستارهای زبانی. د. ۴. ش. ۴ (پیاپی ۱۶)، صص ۱۷۳-۱۹۴.
 - نعمت‌زاده، شهین (۱۳۸۰الف). گزارش نهایی طرح شناسایی واژگان پایه دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی، جلد اول: گزارش کلی. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
 - —————— (۱۳۸۴ب). گزارش نهایی طرح شناسایی واژگان پایه دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی، جلد دوم: آزمون‌های واژگانی. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
 - —————— (۱۳۸۴ج). گزارش نهایی طرح شناسایی واژگان پایه دانش‌آموزان ایرانی در دوره ابتدایی، جلد پنجم: دستاوردهای بین‌المللی. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
 - نعمت‌زاده، شهین؛ محمد دادرس؛ مهدی دستجردی کاظمی و محmm منصوری‌زاده (۱۳۸۷).

- گزارش پژوهشی کاربست یافته‌های طرح واژگان پایه فارسی. تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- ——— (۱۳۹۰). واژگان پایه فارسی از زبان کودکان ایرانی. تهران: انتشارات مدرسه.
 - نعمت‌زاده، شهریں؛ بلقیس روشن؛ مریم‌السادات غیاثیان و مهران غفاری (۱۳۹۲). «سطوح پیچیدگی بندهای موصولی فاعل- فاعل و فاعل- مفعول در کودکان فارسی‌زبان ۲ تا ۶ساله». *مجله جستارهای زبانی*. مقالات آماده انتشار. د.۴. ش.۴ (پیاپی ۱۶). صص ۲۲۱-۲۴۴.

Reference:

- Aronoff, M. & K. Fudeman (2005). *What is Morphology?*. Malden Oxford, Victoria: Blackwell Publishing.
- Badreiy, F. (1971). "Foreword". In: *Frequency Glossary of Maayar'ologhul of Avecyna*. Collected by Mohammad Badiee. Tehran: Academy of Languages [In Persian].
- Carter, R. & M. MC Carthy. (1988). *Vocabulary and Language Teaching*. London: Longman.
- Cartrer, R. (1987). *Vocabulary*. London: Allan & Unwin.
- Fekri, N. (2004). "A Comparison Among the Studies About the Vocabularies of Writing, Oral or Reading Texts of Iraninan Primary School Students Since Inception". *Journal of Library and Information Science*. No. 27. Pp. 54-61 [In Persian].
- Fuster, M. & B. Pennock. (2008). "The Spoken Core of British English: A Diachronic Analysis Based on the BNC". *A Journal of English and American Studies*. No. 37. Pp. 53- 47.
- Hughes, G. (2000). *A History of English Words*. Oxford: Blackwell.

- Imen, L. (1978). "The List of Children's Core Vocabulary (6 to 13 years)". *Tehran: The National Committee for International Fight Against Illiteracy* [In Persian].
- Keshavarz, N. (1996). "Face to Face: Why Nobody Says Mr. Sun or Mrs. Crows? (The Meaning and Border of Children Poem) A talk with Naser Keshavarz". *Children Literature Bulletin*. No. 7. Pp. 35-43 [In Persian].
- Lee, D.Y.W. (2001). "Defining Core Vocabulary and Tracking its Distribution Across Spoken and Written Genres". *Journal of English Linguistics*. Vol. 29. No. 3. Pp. 250- 275.
- Marvin, C. A.; D. R. Beukelman & D. Bilyeu (1994). "Vocabulary-used Patterns in Pre-school Children : Effects of Context and Time Sampling". *Augmentative and Alternative Communication*. No. 10. Pp. 224- 236.
- MC Carthy, M. (1990). *Vocabulary*. Oxford: Oxford U.P.
- Moghadami, N. & M. Iraji (2012). "The Ability of Children in Evaluation of Across-proposition Meanings Containing "Every"". M.A. Thesis. Tehran: *Journal of Language Related Research*. Vol. 4. No. 4. Pp. 173- 194 [In Persian].
- Mohammadi Rafie, Sh. (2006). "The Importance of Core Vocabulary in Children's Poem". *Children & Teens Book of the Month*. No. 101-103. Pp. 175- 180 [In Persian].
- Nemat Zadeh, Sh.; B. Roshan; M. S. Ghiasian & M. Ghaffari (2012). "Levels of Complexity of SS and SO-Type Relative Clauses in Preschool Persian Speaking Children". *Journal of Language Related Research*. No. 4. Pp. 221-244 [In Persian].
- Nemat -Zadeh, Sh.; M. Dadras; M. Dastjerdi Kazemi & M. Moharram (2011). "Farsi Core Vocabulary of Iranian Children". *Tehran: Madrese Publication* [In Persian].

- Nemat-Zadeh, Sh. (2001,A). "Final Report about the Identification of Iranian Primary School Student's Core Vocabulary Project. Vol. 1: General Report ". *Tehran: Organization for Educational and Research Planning* [In Persian].
- ----- (2005, B). "Final Report about the Identification of Iranian Primary School Student's Core Vocabulary Project. Vol. 2: Vocabulary Evaluation". *Tehran: Organization for Educational and Research Planning* [In Persian].
- -----, (2005, C). "Final Report about the Identification of Iranian Primary School Student's Core Vocabulary Project. Volume 5: International Acheivements". *Tehran: Organization for Educational and Research Planning* [In Persian].
- Nemat-Zadeh, Sh. ; M. Dadras ; M. Dastjerdi Kazemi & M. Moharram (2011) "Farsi Basic Vocabulary in the Speech of Iranin childeren". *Tehran: Organization for Educational and Research Planning* [In Persian].
- Plug, I. (2003). *Word Formation in English*. Cambridge: Cambridge U.P.
- Safarpour, A.R. (1991). "The Core Vocabulary Used in the Books for Iranian Students From First to Fifth Grade". *Tehran: Organization for Educational and Research Planning*. The Teaching Aids Publication Bureau [In Persian].
- Safarzade, F. (1997). *Preschool Children's Oral Vocabularies*. M.A. Thesis. Tehran: Allame Tabatabayi University [In Persian].
- Schmitt, N. & M. MC Carthy (1997). *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedagogy*. Cambridge: UK. Cambridge University Press.
- Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge: UK. Cambridge University Press.
- Seyfi, B. (2008). "The Study of Core Vocabulary in Children Books Since 1921 (A and B Groups)". *Children & Teens Book of The Month*. No. 128 & 129. Pp. 31-43 [In Persian].
- Stubbs, M. (2002). *Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics*. Oxford: Blackwell.

- Tayebi, A. (2003). "A Certificate for Vocabularies". *Educational Innovations*. No. 4. Pp. 65-80 [In Persian].
- West, M. (1953). *A General Service List of English Words with Semantic Frequencies and Supplementary Word-List for the Written of Popular Science and Technology*. London: Longman. Green.
- Zarghamiyan, M. (1992). *The Vocabularies used in the Reading Texts for Iraninan Primary School Students*. M.A. Thesis. Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies [In Persian].